

Гриценко М. В. Егалітарна та елітарна освіта в контексті становлення нового університету / М.В. Гриценко // Вища освіта України: теоретичний та науково-методичний часопис. – 2013. – № 3 (додаток 2). – Тематичний випуск «Європейська інтеграція вищої освіти України в контексті Болонського процесу». – С. 94–98. ISSN 2078-1016

УДК 378.014.53.014.6

*ГРИЦЕНКО Марина Василівна,
кандидат філософських наук,
науковий співробітник відділу змісту, філософії та прогнозування вищої освіти,
Інститут вищої освіти НАПН України*

ЕГАЛІТАРНА ТА ЕЛІТАРНА ОСВІТА В КОНТЕКСТІ СТАНОВЛЕННЯ НОВОГО УНІВЕРСИТЕТУ

У статті розглядається проблема поєднання принципів егалітарної та елітарної освіти в контексті становлення нового університету. Підкреслено, що вказана проблема не може бути розв'язана без забезпечення прозорості та об'єктивності оцінювання знань, підвищення відповідальності навчальних закладів за якість освітніх послуг, зростання рівня менеджменту в освітній галузі, оптимізації розподілення коштів в освітній сфері, забезпечення попиту фахівців на ринку праці, подолання ізоляції навчального процесу від науково-дослідної діяльності. Визначено, що перераховані завдання тісно взаємопов'язані між собою і навряд чи якесь із них може вирішуватись окремо. Проаналізовано роль університету як центру виховання інтелектуальної еліти.

Ключові слова: освіта, егалітарність освіти, університет, елітарність освіти, викладач, науково-дослідна діяльність, творчий розвиток, рівність можливостей, освітні перетворення.

Постановка проблеми та її актуальність

Сьогодні дійсність українського університету поки ще домінує над його покликанням. У контексті становлення нового університету загострюється важливість таких питань:

- Яким чином розв'язати протиріччя між доступністю освіти та належною якістю її результатів?
- «Егалітарність, елітарність, справедливість, свобода, демократія» – яким змістом наповнюють ці поняття сучасні університети?
- Чи можуть ці ідеали бути втілені в життя?
- Чи є егалітарність та елітарність сумісними поняттями або ж вони суперечать один одному?

Актуальність наведених запитань додатково загострюється з наростанням небезпек суперечливої і складно прогнозованої сучасності. Істотна неузгодженість між нагальною потребою формування сучасної системи забезпечення якісної і доступної вищої освіти України та відсутністю філософсько-методологічного підґрунтя для цього складає зміст наукової проблеми, на розв'язання якої спрямована дана стаття.

Аналіз наукових праць, присвячених проблемі

Сучасні вітчизняні дослідники розглядають егалітарність та елітарність освіти переважно в кількох аспектах:

- соціально-філософському, педагогічному (В. Андрущенко [1; 20], М. Бойченко [2; 20], М. Згуровський [9], С. Клепко [12], С. Курбатов [13], І. Предборська [20; 21], С. Пролєєв [15; 19], та інші),
- управлінському (В. Вікторов [6], В. Жуков [8], М. Кісіль [11]);
- соціокультурному (К. Корсак [17], А. Машталер [14], І. Терентьєва [18], Н. Ткачова [19], Г. Степенко [17]).

Філософський аналіз змісту університетської освіти здійснюється у працях зарубіжних філософів, соціологів, педагогів – М. Вебера [4], Х. Ортега-і-Гассета [15], П. Бурдьє [3], Т. Веблена [5], в яких увага акцентується на соціальній ролі університету як центру виховання інтелектуальної еліти.

Мета статті

На основі філософського аналізу визначити концептуальні засади розуміння елітарності та елітарності вищої освіти для обґрунтування поєднання принципів рівності можливостей та якості одержання вищої освіти в контексті становлення нового університету.

Виклад основного матеріалу

Університет завжди був і, очевидно, повинен бути провідником у сфері ідей і пошуку кращих альтернатив. Метафоризація ідеї університету як вікна вказує на його функційну здатність закладати візію і вказувати перспективу. Тому він постійно перебуває у стрімкому русі до горизонтів, які повсякчас змінюються, що вказує на безконечність людського прагнення до досконалості навколишнього світу і самої людини, з єдиною метою – зробити прірву між ідеалом і дійсністю якомога вужчою. Його сферою є царини знання і мистецтва, які він намагається відчайдушно розширити, поглибити і зробити доступними для всіх [10, с. 258].

Проте доступність вищої освіти призводить до неминучих наслідків для систем вищої освіти. Ці наслідки відрізняються від країни до країни залежно від конкретних обставин, але проявляються так чи інакше майже скрізь. Країни, що володіють значними фінансовими ресурсами та зацікавлені в розвитку вищої освіти, відчувають ці наслідки в меншій мірі. В цілому ж цей вплив універсальний для всіх країн і має величезне значення для всіх, зайнятих у сфері вищої освіти.

Ще з початку ХХ століття проблеми масової і елітарної освіти стають дуже відчутними. Зокрема, М. Вебер [4, с. 132] констатує, що в західному суспільстві владарює тип людини-професіонала, цінної в рамках роботи, яку вона виконує. Тому університет має виховувати інтелектуальну еліту перш за все як професіоналів у своїй сфері і повинен забезпечити собі незалежність від держави.

Певні застороги стосовно університету як центру виховання інтелектуальної еліти висловлює і Т. Веблен [5, с. 54]. Він вперше звертає увагу на зростаючу роль нових соціальних лідерів: інженерів, техніків, бізнесменів, управлінців, які за допомогою знання здобули в суспільстві певний статус. Т. Веблен акцентує увагу на тому, що знання все більше набуває рис товару і стає предметом спекуляції.

Х. Ортега-і-Гассет у своїй праці «Бунт мас» слідом за Т. Вебленом зазначає, що людство поки не може усвідомити наслідки масового виховання спеціалістів. Автор це пояснює тим, що традиційні соціальні еліти почали наповнюватися особистостями, тип яких характеризується як «людина маси». Це люди, які не визнають авторитетів, задоволені собою, прагнуть до спокійного комфортного життя. «Спеціаліста» не можна, з точки зору Х. Ортега-і-Гассета назвати освіченою людиною, так як «спеціаліст» не знає нічого поза межами своєї спеціальності. Це люди, які залишаючись масою, хочуть стати елітою [15, с. 79].

П. Бурдьє [3] розглядає університет як поле гри, в якій між індивідами і групами відбувається боротьба за право встановлювати правила в світі «університет». Освіта стає засобом засвоєння нових стилів життя, сформування нової структури суспільства, заснованої не на вертикальній, а на горизонтальній градації. Адже поступово змінюється шкала

престижу професій, вона перестає бути однозначною, тому втрачається мотивуюча сила соціальної мобільності, а разом з тим змінюється соціальний зміст освіти.

Як зазначає С. Курбатов [13], у традиційному суспільстві домінує елітарна система освіти. Обґрунтовуючи введення цього терміна, Г. Ашин зазначає: «Елітарна освіта – це освіта для вузького кола, передбачена лише для вихідців зі шляхетних («еліта крові») та найбільш заможних («еліта багатства») сімей. Ця система існує вже не одне тисячоліття, вона має на меті не лише закріплення і відтворення наявних знань, а й, більшою мірою, виробництво і закріплення цінностей певних соціальних груп, класів, станів» [13, с. 181]. Таким чином, елітарна освіта зорієнтована на відтворення існуючої еліти та виконує роль соціального фільтра, який запобігає доступу до елітного клубу представників інших верств населення.

Ретрансльовані через таку систему освіти знання мають характер певного атрибуту, жорстко пов'язаного з соціальним статусом, який визначає походження людини. Тобто тут спостерігається онтологічний пріоритет «минулого щодо теперішнього і майбутнього, що відповідає реаліям статичного контексту часу» [13, с. 181].

Елітна освіта, навпаки, відповідає реаліям динамічного контексту часу. Вона принципово відкрита для всіх соціальних верств населення. Критерієм відбору до елітної освіти виступає не походження, багатство, зв'язки, а таланти, моральні чесноти, інтелектуальні властивості особистості. В умовах суспільства знань, відкритості системи освіти відбуваються динамічні трансформації соціальної структури самої еліти» [13, с. 182]. Тобто еліта складається з найбільш здібних, компетентних, освічених особистостей.

Сутнісна відмінність «елітарної» і «елітної» освіти полягає в їх функціональній заданості. Обидві зазначені освіти закріплюють і відтворюють минулі знання та вміння, тобто здійснюють адаптацію індивіда до середовища та його особливостей. Але «елітна освіта» виступає єдиним способом досягнення дійсності суб'єктом і колективом та унікальним механізмом закріплення, збереження і трансляції різних типів досвіду і знань. Стосовно «елітарної освіти», то вона сьогодні не може бути продуктивним інструментом пізнання світу. Внаслідок цього «елітарна освіта» набуває таких якостей, як пасивність сприйняття, налаштованість на відтворення існуючого в пам'яті знання без зміни суми попередніх знань та уявлень про якості ідеального об'єкта, відсутність орієнтації на формування, «перекодування» особистості, функціонування згідно із «законом економії» інтелектуальних сил і репродукування свідомості некритичної, нетворчої [14, с. 94].

Сьогодні доступність вищої освіти привела на студентську лаву молодих людей різної соціальної приналежності та якості освіти, студентів із сільської місцевості та сімей, де ніхто не мав вищої освіти. Як зауважує В. Андрущенко [1], європейська освіта – це поступове вирівнювання можливостей у доступі до вищої освіти кожного незалежно від місця проживання, етнонаціонального походження, конфесійної належності, майнового стану батьків та. Всі діти однакові. Усі талановиті. Усі прагнуть бути великими й знаменитими. Суспільство і держава повинні створити однакові можливості для самореалізації всіх, насамперед через освіту. Європейські університети такі можливості забезпечують практично кожному, хто має відповідні здібності. Особливу сторінку в історії цього процесу започаткував Британський відкритий університет, навчатись в якому може кожен бажаючий. Такі університети сьогодні є практично в кожній країні європейського простору. Вони сформували механізми, практикуми й технології надання належної освіти, незважаючи на майнові, етнічні, конфесійні та інші відмінності між людьми. Щоправда, не скрізь і не відразу ця норма реалізується у повному обсязі й на всьому людському масиві. Не рідко батьки чи студенти обурюються перебуванням в одній аудиторії дітей з мусульманських і християнських родин, різного майнового стану, з різним кольором шкіри тощо. Однак тенденція до толерантності все ж бере гору і реалізується дедалі потужніше [1, с. 229].

Обслуговування студентів з різних соціальних прошарків і з різним ступенем підготовки, що вчилися не в найкращих школах – серйозний виклик системі вищої освіти. Навчання цих студентів часто обходиться дорожче, ніж навчання молоді елітарного

походження: потрібне додаткове консультування, «підтягування» з окремих дисциплін та інші додаткові послуги, які рідко надаються в повному обсязі.

У минулому університети приймали невелику кількість студентів, які попередньо отримали високоякісну шкільну освіту і були готові до навчання у ВНЗ. Зростання доступності освіти привело до навчальних закладів безліч студентів, які не мають достатньої підготовки і не володіють тими здібностями, які раніше були нормою. Зростання масової вищої освіти вимагає також поліпшення умов навчання, його інструментарію. Існуючі університети та інші ВНЗ зросли, були створені нові навчальні заклади, але пропозиція рідко відповідає попиту. Погіршення умов навчання стало дуже частим явищем, якщо не сказати більше. Переповнені аудиторії, обмеженість бібліотечного фонду та інших умов для навчання, нездатність забезпечити студентів спеціальними курсами, необхідними для завершення освіти – всі ці обставини характерні для більшості українських вищих навчальних закладів.

Потреба в кваліфікованих викладачах також знаходиться зараз на піку, і їх нестача досягла критичних розмірів. Близько половини викладачів ВНЗ у всьому світі самі мають тільки ступінь бакалавра. Розміри студентських груп збільшилися настільки, що професори не можуть приділяти увагу окремим студентам. Оплата праці викладачів зменшилася і багато з них змушені займатися підробітками для того, щоб забезпечити собі гідне існування. Можна припустити, що зростаюча доступність освіти призвела до погіршення навчального процесу для студентів, бо викладацький склад не виріс настільки, наскільки кількісно зросла сама вища освіта.

Отже, до різних аспектів освіти треба застосовувати різні підходи й критерії рівності та виробляти різні механізми їх реалізації. Тобто потрібно напрацювати суспільно-консенсусний механізм визначення рівності, а не скеровувати зусилля на пошуки «об'єктивного» підходу до проблем рівності та якості, бо такі пошуки ризикують призвести до встановлення ще більшої нерівності.

Магістральним шляхом підвищення елітності освіти має стати її демократизація. На часі здійснення реальних кроків щодо розширення автономії вищих навчальних закладів. Реальної автономії в українських ВНЗ ще мало, тому необґрунтоване втручання у їхнє внутрішнє життя є звичною практикою. Орієнтиром має стати досвід європейських університетів, в яких автономія і самоуправління вже давно є усталеною традицією. Лише таким чином можна надати необхідного динамізму вищій школі, щоб вона встигала за змінами у суспільстві. Зокрема, на уніфікацію освітніх програм і вироблення освітнього стандарту Міністерство освіти і науки України витрачає роки, на момент їх виходу в світ з'ясовується, що вони вже застаріли.

Держава не повинна тотально регламентувати використання університетами бюджетних коштів. Це може залишатися на рівні рекомендацій, але університети самі вирішуватимуть, брати їх до уваги чи ні (як це практикується у Сполученому Королівстві). В Україні доцільно випробувати такий шлях через запровадження локальних експериментів із залученням кількох університетів. Університетам, які братимуть у них участь, варто дати більше свободи у використанні бюджетних ресурсів разом з правом на інноваційні навчальні плани, на підтримку окремих викладачів тощо. Це сприятиме підвищенню ефективності використання коштів.

Самоврядування і реальна автономність університетів дозволить по-новому підійти до розв'язання проблеми оптимізації розподілу коштів у системі освіти. Кошти мають розподілятися не за командними вказівками згори, а відповідно до ефективності та реальних потреб.

Університети мають стати ключовими інституціями суспільства у наданні йому найновіших об'єктивних знань та інтелектуальних орієнтирів. Для здійснення цієї місії університети мають діяти, виходячи з принципів автономії і академічних свобод, а політична й економічна влада, якщо вона керується інтересами суспільного прогресу, повинна цю автономію університетам гарантувати, аби зберегти їхню спроможність вести пошук

об'єктивної істини. За збереження нинішнього рівня залежності університетів від численних органів влади, гіпертрофованої фінансової зарегульованості навчальних закладів з боку Держказначейства, різноманітних інших обмежень реально входження вищої освіти і науки України до європейського простору стане неможливим навіть за умови виконання всіх інших вимог.

На переконання С. Пролєєва [16], покликання університету полягає в тому, щоб бути інституцією, яка забезпечує автономію розуму, тобто статус розуму як основи і рушійної сили суспільного життя й особистого самовизначення. Продукуючи строге, неупереджене, соціально не ангажоване мислення, готуючи компетентних науковців, університет перетворює знання на дієву силу, здатну визначити спрямованість та успіх будь-якої діяльності. На думку дослідника, автономія розуму – не абстрактний принцип. Вона уособлюється передусім у постаті компетентного незалежного інтелектуала. Саме ця постать, ця якість людини є кінцевим продуктом університетського життя. Університет покликаний надати певну фахову обізнаність. Але, по-перше, належної фахової підготовки неможливо досягти поза інтеграцією у нештучний процес наукового дослідження, по-друге, не менш важливим є досвід свободи, досвід гідності інтелектуала і громадянина, досвід висококваліфікованої сумлінної праці, без чого університет не має права на своє ім'я [166, с. 38].

Іншою стороною проблеми підвищення елітності освіти є зміна усталеної практики ізоляції навчального процесу від науково-дослідного. В усьому світі університети є потужними науковими центрами, де навчальний процес нерозривно пов'язаний з проведенням наукових досліджень на найвищому рівні. Дослідницькими університетами вважаються ті, які використовують у навчанні передові наукові дослідження. На відміну від більшості традиційних, дослідницькі університети прискорено розвиваються відповідно до трикутника знань, роблячи процес навчання, досліджень та інновацій цілісним і гармонійним.

На жаль, складові «трикутника знань» – освіта, наука й інновації – в Україні залишаються принципово розділеними між собою. В абсолютній більшості випадків вони функціонують незалежно одна від одної, без будь-якої координації і спільних цілей. Вищим навчальним закладам відводиться другорядна роль у проведенні передових наукових досліджень, які є основою елітної університетської підготовки. Відповідно до цього вибудувалася система державних пріоритетів і ставлення до університетської освіти як до просвітянської, допоміжної сфери, а не як до продуктивної та інноваційної. Такий стан справ шкодить і науці, і освіті.

За великим рахунком, вести мову про високу якість вищої освіти можна в контексті не тільки й не стільки формальної наявності, скільки ефективного функціонування університетів науково-дослідницького гатунку. В Україні ж під питанням навіть перша складова – формальна наявність таких університетів. Це – чи не найбільша проблема якості освітніх послуг. Вона набуває ще загрозливіших ознак, якщо врахувати, що трансформація університету в напрямку науково-дослідницького рівня є справою надзвичайно складною з огляду на комплексність необхідних зусиль. Для прикладу, лише оновлення основних фондів і технічне переоснащення може вимагати в кожному конкретному випадку видатків на мільярди і десятки мільярдів гривень.

Неможливо примусити сучасного студента ефективно засвоювати складні знання, не відкриваючи перед ним можливостей їх використання у його професійній діяльності. Щоб мотивувати студента до якісної освіти, необхідно створити високотехнологічну економіку знань, яка робитиме запит на кваліфіковані кадри задля своєї конкурентоспроможності.

Як зазначає М. Згуровський [9], сьогодні змінюється роль дослідницьких університетів.

По-перше, їм, як ніколи доведеться підсилити фундаментальну складову як у навчанні, так і в наукових дослідженнях. Критичні технології не можуть створюватися без глибокого розуміння властивих їм фізичних, хімічних, біологічних процесів

на молекулярному рівні та у наномасштабі. Нарешті, успішна ринкова реалізація наукоємної продукції потребує глибоких знань соціології, психології та економіки як фундаментальних дисциплін. Для створення таких знань належить побудувати принципово нові навчальні плани і програми наукових досліджень.

По-друге, дослідницькі університети мають бути міждисциплінарними з менш вузькою спеціалізацією навчальних планів та з більш відкритою й мобільною системою навчання для студентів і викладачів. Але при цьому всі традиційні цінності університетської освіти та наукової методології повинні залишатися недоторканими.

По-третє, дослідницькі університети мають готувати не тільки творців нової техніки, а й фахівців, які пробуджують, мотивують і стимулюють підприємництво та комерціалізацію науки соціально сумлінним шляхом.

Об'єднана Європа, приділяючи величезну увагу масовій освіті, у подоланні науково-технологічного відставання від інших регіонів світу, зокрема у підвищенні якості освіти, найбільше покладається саме на дослідницькі університети.

Такий зв'язок стимулюватиме підвищення відповідальності університету за якість роботи. Коли університети матимуть право формувати навчальні плани згідно зі своїм баченням шляхів і напрямів розвитку науки, економіки, суспільства, тоді вони нестимуть реальну відповідальність за якість навчання і матимуть попит на своїх випускників на ринку праці. Автономність суттєво підвищить їх відповідальність за свою роботу. Якщо випускники позитивно сприйматимуться роботодавцем, це означатиме, що ВНЗ на правильному шляху. В іншому разі вищий навчальний заклад просто не витримає конкуренції на ринку надання освітніх послуг. Підвищення відповідальності сприятиме також об'єктивності оцінювання знань упродовж навчання у вищій школі, адже відповідаючи за якість своїх дипломів, ВНЗ змушений буде об'єктивно оцінювати знання своїх студентів.

Нині більшість експертів визнають стан кризи вищої освіти загалом і університету зокрема. У публікаціях провідних міжнародних організацій чимало уваги приділяється пошуку нової місії й ролі вищої й особливо університетської освіти в сучасному світі. Основні акценти в цьому пошуку зроблено на трьох аспектах.

По-перше, на перетворенні університетів в епіцентри програмування регіонального розвитку – причому, не лише в економічному, а й ширше – у соціальному, культурному, екологічному сенсі.

По-друге, на тенденції формування нової – інноваційно-підприємницької – моделі університету, в якій він фактично перетворюється на науково-освітньо-промисловий комплекс з академічним ядром і міждисциплінарною проектно-орієнтованою периферією, котра складається з мережі інноваційних високотехнологічних структур і малих підприємств, що активно працюють із замовленнями місцевих органів влади, промисловості, бізнесу й суспільства в цілому.

По-третє, проведені дослідження дозволяють зробити висновок про наближення істотної зміни всієї традиційної ідеї вищої освіти, пов'язаної усвідомленням необхідності «освіти протягом життя». Університети не тільки можуть, а й повинні взяти на себе цю нову місію. У такому разі стає важливішим організувати можливість руху молодих людей з робочих місць до ВНЗ і назад, ніж добудувати й шліфувати моноліт «безперервної чотирьох/п'яти/шестирічної очної освіти», оскільки ефективність допрофесійної освіти в умовах прискорення темпів розвитку економіки постійно знижуватиметься [7].

Вказані тенденції та вимоги часу свідчать про те, що наблизилися глибокі зміни у сфері освіти, насамперед у вищій, котра сьогодні стає локомотивом суспільства, заснованого на знаннях.

Забезпечення рівності в отриманні якісної університетської освіти повинно стати наріжним каменем освітньої політики України. Істотним чинником, який визначає ступінь ефективності сучасних ринкових відносин, є рівень соціальної та освітньої мобільності працівника. Саме тому рівень доступності освіти, яка забезпечує зростання мобільності, стає

вирішальним для формування творчої особистості, спроможної вміло застосовувати отримані знання для конкурентної діяльності в будь-якій сфері суспільного життя.

Висновки

Отже, щоб досягти високого рівня егалітарності та елітарності освіти, необхідно змінити загальну парадигму функціонування системи освіти в Україні. У сучасну добу інформаційних технологій та безлюдних виробництв важливо створити умови для підготовки людини як особистості, носія креативного потенціалу, фахівця, здатного самостійно вирішувати накреслені завдання, не чекаючи наказу чи директиви згори. Вища освіта має бути максимально наближена до практичних реалій, які породжує ринок. Людина, яка починає вчитися, повинна знати, яким чином вона зароблятиме гроші на життя після закінчення ВНЗ, вона мусить працювати за професією, не змінювати її після отримання диплому про вищу освіту. А це означає, що нам необхідно поступово відмовлятися від довгострокових стаціонарних програм, схоластичного навчального процесу і переходити до комбінованої системи.

Сьогодні ми підійшли до того етапу, коли потрібно запровадити однакові правила гри для всіх суб'єктів, які діють на ринку вищої освіти України. Йдеться і про економічні умови функціонування, і про можливості підготовки та використання професорсько-викладацьких кадрів, і про соціально-пенсійне забезпечення викладачів та наукових співробітників, і про доступ до коштів державного бюджету.

Таким чином, Україні треба рухатися у напрямку від егалітарності, елітарності до елітності університетської освіти, адже як зазначає М. Бойченко саме освітні еліти є тими комунікативними спільнотами, які найбільшим чином впливають на визначення рівня якості освіти – хоча би тому, що вони визначають саме значення того, що можна називати якістю освіти [2, с. 53].

Подальший розвиток елітної освіти має здійснюватися на основі використання європейського досвіду, осмислення традицій зарубіжної елітної освіти, узагальнення сучасних філософських концепцій та освітніх технологій гуманістичної спрямованості. А також ґрунтуватися на кращих традиціях освітньої діяльності вищої школи, в досвіді якої завжди простежувалися певні елітні традиції: високий рівень теоретичності і фундаментальності освіти.

Разом з тим, майбутнє української елітної освіти визначальним чином залежить від перспектив розвитку освіти егалітарного типу, що має знайти своє вираження у високому рівні матеріально-фінансового і науково-методичного забезпечення розвитку системи егалітарної освіти.

Відповідальність за досягнення даного балансу, в першу чергу, лягає на елітну освіту, що володіє глибокою філософсько-методологічною та науковою базою, професійною близькістю з системою університетської освіти, з педагогами-дослідниками, здатними мислити на високому концептуально-стратегічному рівні. Від успішності виконання цієї місії в значній мірі буде залежати не тільки майбутнє української освіти і науки, а й подальший розвиток вітчизняної культури.

Список використаних джерел:

1. Андрущенко В. П. Світанок Європи: Проблема формування нового учителя для об'єднаної Європи XXI століття / Віктор Андрущенко. – К.: Знання України, 2011. – 1099 с.
2. Бойченко М. І. Системні параметри якості вищої освіти / М. Бойченко // Філософсько-методологічні засади підвищення якості вищої освіти в Україні: європейський вимір / авт. кол.: В. Андрущенко (керівник), М. Бойченко, Л. Горбунова, І. Надольний та ін. – К.: Педагогічна думка, 2012. – 220 с.
3. Бурдые П. Основы теории символического насилия / П. Бурдые, Ж.-К. Пассрон // Вопросы образования. – 2006. – № 2. – С. 39-60.
4. Вебер М. Избранные произведения / М. Вебер. – М.: Прогресс, 1990. – 234 с.

5. Веблен Т. Теория праздного класса / Т. Веблен. – М.: Издательство «Прогресс», 1984. – 336 с.
6. Вікторов В. Г. Управління якістю освіти: соціально-філософський аналіз: [монографія] / В. Г. Вікторов. – Дніпропетровськ: Пороги, 2005. – 286 с.
7. Доклад Всемирного Банка 2001 г. Формирование общества, основанного на знаниях. Новые задачи высшей школы. – М.: Издательство «Весь мир», 2003. – С. 37.
8. Жуков В. Управление качеством в системе непрерывного педагогического образования / В. Жуков // Стандарты и качество. – № 9. – 2002. – С. 25–32.
9. Згуровський М. Дослідницькі університети: шанс для Європи / М. Згуровський [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://dt.ua/EDUCATION/doslidnitski_universiteti_shans_dlya_evropi-48088.html.
10. Зубрицька М. Що таке університет / Марія Зубрицька // Покликання університету / Відп. ред. О. Гомілко. – К.: РІА «ЯНКО»; «ВЕСЕЛКА», 2005. – 304 с.
11. Кісіль М. В. Якість вищої освіти як предмет філософського аналізу: дис. ... кандидата філос. наук: 09.00.10 / Микола Васильович Кісіль. К., 2008. – 200 с.
12. Клепко С. Філософія освіти в європейському контексті: [монографія] / Сергій Клепко. – Полтава: ПОІППО, 2006. – 328 с.
13. Курбатов С. В. Університетські рейтинги як фактор легітимації елітного статусу освіти в сучасних умовах / Сергій Курбатов // Філософія і методологія розвитку вищої освіти України в контексті євроінтеграційних процесів / [авт. кол.: В. Андрущенко (керівник), М. Бойченко, Л. Горбунова, В. Лутай, та ін.]. – К.: Педагогічна думка, 2011. – 320 с.
14. Машталер А. А. Потенціал освіти в трансформаціях суспільства знань: дис. ... доктора філос. наук: 09.00.10 / Антоніна Анатоліївна Машталер. – К., 2013. – 384 с.
15. Ортега-и-Гассет Х. Восстание масс / Х. Ортега-и-Гассет. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2002. – 509 с.
16. Пролеєв С. В. Культурно-історичне покликання університету / Сергій Пролеєв // Покликання університету / Відп. ред. О. Гомілко. – К.: РІА «ЯНКО»; «ВЕСЕЛКА», 2005. – 304 с. – С. 31–38.
17. Степенко Г. В. Теоретичні і практичні аспекти забезпечення якості професійної освіти у країнах Європи / Г. В. Степенко, К. В. Корсак // Стан і проблеми розвитку профтехосвіти у розвинених країнах. – Том 3. – Інст. сист. досліджень, 1999. – 109 с.
18. Терентьева И. О. Вища (університетська) освіта: становлення і розвиток: [монографія] / И. О. Терентьева. – Черкаси, 2005. – 191 с.
19. Ткачова Н. О. Історія розвитку цінностей в освіті: [монографія] / Наталія Олександрівна Ткачова. – Харків; Видавничий центр ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2004. – 223 с.
20. Філософія і методологія розвитку вищої освіти України в контексті євроінтеграційних процесів / [авт. кол.: В. Андрущенко (керівник), М. Бойченко, Л. Горбунова, В. Лутай, та ін.] – К.: Педагогічна думка, 2011. – 320 с.
21. Філософські абрисы сучасної освіти / за заг. ред. І. Предборської. – Суми: Унів. кн., 2006. – 226 с.

Гриценко М. В.

Эгалитарное и элитарное образование в контексте становления нового университета.

В статье рассматривается проблема сочетания принципов эгалитарного и элитарного образования в контексте становления нового университета. Подчеркнуто, что указанная проблема не может быть решена без обеспечения прозрачности и объективности оценивания знаний, повышения ответственности учебных заведений за качество образовательных услуг, повышение уровня менеджмента в сфере образования, оптимизации распределения средств в сфере образования, обеспечения спроса специалистов на рынке труда, преодоление изоляции учебного процесса от научно-исследовательской деятельности. Определено, что перечисленные задачи тесно взаимосвязаны между собой и вряд ли какое-либо из них может

решаться отдельно. Проанализирована роль университета как центра воспитания интеллектуальной элиты.

Ключевые слова: образование, эгалитарность образования, университет, элитарность образования, преподаватель, научно-исследовательская деятельность, творческое развитие, равенство возможностей, образовательные трансформации.

Grytsenko Maryna

Egalitarian and Elitist Education in the Context of the New University Formation.

The article addresses the problem of combining the principles of egalitarian and elitist education in the context of the new university formation. It was emphasized that this specific problem can not be solved without providing the transparency and objectivity of the knowledge assessment, increasing the responsibility of educational institutions for the quality of educational services, enhancing the management level in education industry, optimizing the allocation of funds in the education sector, providing the demand for specialists in the labor market, overcoming the isolation of the educational process from research activities. It was determined that the above objectives are closely interrelated and are unlikely to be solved separately. The study analyzes the role of the university as a center of education of the intellectual elite.

Key words: education, egalitarianism of education, university, elitism of education, teacher, research activities, creative development, equal opportunity, educational transformations.